

Utanför nästan allt

– En vägledning till stärkt socialt
stöd för barn utan papper

Rädda Barnen

Checklista för socialsekreterare

i kontakt med barn utan papper

LÄS MER PÅ:
raddabarnen.se/barn-utan-papper

Rädda Barnen

Tänk på att:

BARN UTAN PAPPER befinner sig i en mycket utsatt situation. Ditt bemötande har därför stor betydelse.

BARN UTAN PAPPER omfattas av vistelsebegreppet i socialtjänstlagen. Deras ansökningar ska därför prövas och utredningar inledas precis som för alla andra barn.

I BEDÖMNINGEN AV vilket skydd eller stöd barnet behöver ska hänsyn alltid tas till barnets bästa. Om det finns utrymme för olika tolkningar eller bedömningar – välj då den mest fördelaktiga lösningen för barnet enligt principen om barnets bästa.

DET RÅDER SEKRETESS i ärenden gällande barn utan papper precis som i alla andra ärenden. Som socialsekreterare får du inte på eget initiativ lämna uppgifter om ett barn utan papper till polisen eller till någon annan myndighet.

© 2014 Rädda Barnen

Artikelnummer: 11475

Text: Susann Swärd, Rättighetsfokus.

Projektansvariga och medförfattare: Josefin Michanek och Sofia Pehrsson.

Referensgrupp: Jakob Andersson, Mikaela Hagan, Camilla Sjö Dahl och Linus Torgeby.

Rädda Barnen vill tacka de ungdomar och föräldrar som i intervjuer med oss delat med sig av sina erfarenheter av kontakten med socialtjänsten. Vi vill även tacka Maria Engleson, stadsjurist i Malmö stad, och Carin Björngren Cuadra, forskare vid Malmö högskola, som generöst har bidragit med kunskap och erfarenheter från sina respektive verksamhetsområden.

Foto omslag: Elizabeth Dalziel/Save the Children.

Foto sid 4: Francesca Leonardi/Save the Children, sid 10: Save the Children, sid 13: Poulomi Basu/Save the Children, sid 17: Mostphotos, sid 18: Mostphotos, sid 24: Aga Luczakowska/Save the Children, sid 27: Aga Luczakowska/Save the Children, sid 30: Oskar Kullander/ Save the Children.

Personerna på bilderna har ingen koppling till innehållet i rapporten.

Formgivning: Anna L Andrén/AnnaGrafik

Tryck: Dígalo

Rädda Barnen

107 88 Stockholm

Besöksadress: Landsvägen 39, Sundbyberg

Tel: 08-698 90 00

kundservice@rb.se

www.raddabarnen.se

Sammanfattning

BARN UTAN PAPPER är en av samhällets allra mest utsatta grupper. Rädda Barnen har lång erfarenhet av att möta barn utan papper och vet att det bland dessa barn finns en stor ekonomisk utsatthet och en utbredd psykisk ohälsa. Det finns många barn som inte har mat för dagen, eller som inte vet var de ska sova nästa natt. Möjligheten till organiserade fritidsaktiviteter är små. Många växer upp isolerade från andra barn och lever med ständig rädsla för att bli utvisade.

Det är svårt att uppskatta hur stor denna grupp är, men Rädda Barnen uppskattade 2008 antalet barn utan papper till mellan 2 000–3 000, siffror som även Socialstyrelsen hänvisar till i Social Rapport 2010. Mörkertalet är dock stort och beräkningarna osäkra.¹

Barnkonventionen är tydlig. Alla barn har samma rättigheter oavsett vilken ställning i samhället de har, om de har uppehållstillstånd eller inte, om de lever gömda eller inte. Men verkligheten ser annorlunda ut.

Grundregeln när det gäller rätten till sociala insatser är att socialtjänstens ansvar gäller alla människor som vistas i det aktuella upptagningsområdet. Socialtjänsten har ansvar för ett barn som far illa eller löper risk att fara illa, oavsett barnets legala status. Alla barn har rätt till en prövning av sina individuella behov. Såväl Rädda Barnen som andra aktörer har dock kunnat konstatera att olika myndigheter och instanser behandlar barn utan papper väldigt olika.² De får helt enkelt inte samma tillgång till samhällets stöd som andra barn.

Rädda Barnen har utifrån sin kunskap om barn utan papper formulerat en rad rekommendationer för hur socialtjänsten kan förbättra sitt bemötande av dessa barn. Kommunernas ansvar för barnen bör förtydligas och såväl nationella som kommunala riktlinjer bör tas fram gällande rätten till socialt stöd för barn utan papper. Kunskapen om rådande lagstiftning och om barnens situation måste öka hos socialtjänsten. Rekommendationerna finns i sin helhet i slutet av denna vägledning.

Rädda Barnen utgår i allt sitt arbete från Barnkonventionens principer om barnets bästa, barnets rätt till liv och utveckling, barnets rätt att höras och om att inget barn ska diskrimineras. Dessa principer ska även genomsyra socialtjänstens arbete. Rädda Barnen hoppas att denna vägledning ska leda till att fler barn utan papper får det stöd och den hjälp de har rätt till. Alla barn förtjänar en trygg uppväxt.

¹ Se Rädda Barnens rapport Barn utan papper – Jag vill bara landa (2008), s. 17, samt Socialstyrelsens Social Rapport 2010, s. 279.

² Se exempelvis Socialstyrelsens Social Rapport 2010 och Stockholms Stadsmissions Barn- och Ungdomsrapport 2014.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Definitioner	6
Rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard	7
Rätten till sociala insatser	8
Vistelsebegreppet	9
Akuta situationer	11
Uppsökande verksamhet	12
Socialnämndens underrättelseskyldighet	14
Principen om barnets bästa	14
Att bistå barn utan papper i praktiken	17
Socialtjänsternas stöd till papperslösa	19
Det civila samhällets stöd till papperslösa	22
Exempel från Malmö stad	25
Rädda Barnens rekommendationer	28
Källor	29

Definitioner

DET FINNS MÅNGA olika termer som används för att beteckna människor som befinner sig i landet utan tillstånd. I Social rapport 2010 väljer Socialstyrelsen att kalla denna grupp för *papperslösa*. En av anledningarna till att man väljer detta begrepp är att termen numera är vanlig i Sverige och att den stämmer överens med motsvarande begrepp på andra språk. Ordet kommer från franskans *sans papier* och motsvarande uttryck på engelska är *undocumented migrants*. Gruppen papperslösa har tidigare även kallats för *gömda flyktingar* vilket syftade på före detta asylsökande som fått avslag men valt att gå under jorden istället för att lämna landet. Denna definition är dock för snäv för att täcka in alla inom gruppen papperslösa. Ibland används även beteckningen *irreguljära immigranter*.

När det gäller barnen har Rädda Barnen valt att främst använda beteckningen *barn utan papper*. Skillnaden är att då sätts barnet i centrum – inte barnets papperslöshet. Vi kommer i vissa fall även använda begreppet papperslös eftersom det är ett vedertaget begrepp som flera av de aktörer vi hänvisar till använder.

Det kan finnas många olika anledningar till att man befinner sig i Sverige utan tillstånd. Barn utan papper är därför en mycket heterogen grupp. I denna vägledning har vi intresserat oss främst för följande grupper:

- Barn som fått avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd, t.ex. en ansökan om asyl, och som (med eller utan sin familj) håller sig undan ett verkställbart beslut om avvisning eller utvisning.
- Barn som håller sig undan ett verkställbart beslut om att sändas tillbaka till det första EU-land som de anlände till eller sökte asyl i, enligt Dublinförordningen.³
- Barn som har smugglats in i landet eller är föremål för människohandel/trafficking.
- Barn som befinner sig i landet utan uppehållstillstånd och som heller aldrig sökt asyl.
- Barn som stannar kvar i landet efter att deras visum eller uppehållstillstånd har gått ut, eller trots att de inte längre uppfyller villkoren för uppehållsrätt⁴.
- Barn som föds i landet av papperslösa föräldrar.

³ Ensamkommande barn har numera rätt att få sin asylansökan prövad i Sverige, under förutsättning att man inte redan har fått ett beslut i ett annat EU-land.

⁴ Detta gäller EU-medborgare med flera enligt EU-rätten.

Rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, här efter kallad Barnkonventionen, har alla barn, oavsett status, rätt att leva, överleva och utvecklas. Varje barn har rätt till social trygghet och en levnadsstandard som stödjer dess andliga, moraliska, sociala, fysiska och psykiska utveckling. Föräldrarna är ekonomiskt huvudansvariga för sitt barn men om behov uppstår har staten en skyldighet att bistå föräldrarna utifrån en rättvis prövning som inte diskriminerar eller stigmatiserar familjen eller medför att de förlorar andra rättigheter (Barnkonventionen art. 6, 26 och 27).

SVENSK LAGSTIFTNING har vanligtvis som outtalad utgångspunkt att alla personer som finns i landet har rätt att vara här. Antingen med stöd av medborgarskap, uppehållstillstånd, arbetstillstånd, uppehållsrätt eller annat. Även socialtjänstlagen (SoL) har den utgångspunkten. Detta antagande har tidigare haft sitt berättigande men verkligheten ser annorlunda ut idag med ett ökat antal papperslösa, både barn och vuxna, som befinner sig här i landet. Att papperslösa inte benämns särskilt i sociallagstiftningen bidrar till problematiken kring hur barn utan papper behandlas i kommunerna, trots att de rätt till socialt stöd enligt SoL. Nedan följer en genomgång av den lagstiftning som socialtjänsten har att rätta sig efter när det gäller stöd till barn utan papper.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

4 kap. 1 § SoL

Som en del av arbetet med denna vägledning genomförde Rädda Barnen nio intervjuer med papperslösa barn och föräldrar om deras erfarenheter av kontakten med socialtjänsten. Intervjuerna genomfördes i Umeå, Stockholm, Göteborg och Malmö under 2013 och 2014. Citat från dessa intervjuer finns infogade i de följande avsnitten. I de familjer där barnen var yngre än 13 år valde vi att intervjua föräldrarna då barnen hade liten inblick i familjens kontakter med socialtjänsten. De äldre ungdomarna hade varit mer involverade i kontakten med socialtjänsten och kunde därför självständigt berätta om sina erfarenheter. Några av ungdomarna hade kommit till Sverige utan vårdnadshavare.

Rätten till sociala insatser

De har regler att hjälpa människor som har det svårt och jag önskar att de kunde hjälpa papperslösa också. Speciellt på vintern.

Zemar, 19 år, papperslös sedan ett år

Den grundläggande tanken bakom den allmänna socialpolitiken i Sverige är att invånarna i landet ska ha rätt till stöd om de drabbas av olika svårigheter i livets många skeden. Denna rätt regleras främst i SoL samt socialtjänstförordningen (SoF). Enligt 4 kap. 1§ SoL har personer som inte kan, vare sig själva eller med andras hjälp, uppnå en skälig levnadsnivå rätt att få bistånd från socialnämnden. Varje person ska ha rätt till en levnadsstandard som möjliggör ett så självständigt och meningsfullt liv som möjligt. Behovet hos den enskilde ska fast-ställas i en individuell behovsprövan.

Socialtjänstens insatser för barn kan vara av olika karaktär och ska ges utifrån en individuell prövning. Biståndet kan t.ex. innebära att barnet får en kontaktperson, samtalsstöd, ekonomiskt bistånd, familjehemsplacering eller någon annan insats som socialtjänsten tycker är lämplig för att täcka barnets behov.

Socialtjänsten har möjlighet att ge stöd till ett barn utan papper utifrån ärendets unika karaktär. Barn utan papper omfattas av socialtjänstlagen på samma sätt som alla andra barn som vistas i kommunen. För ett barn som är asylsökande reglerar lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) rätten till ekonomiskt bistånd. I övrigt gäller socialtjänstlagen även för denna grupp.

Ett barn som far illa i sin hemmiljö kan beviljas vård utanför hemmet efter beslut om vård enligt SoL eller enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett beslut om vård enligt LVU hindrar inte nödvändigtvis att ett beslut om avvisning eller utvisning verkställs. Det är upp till Migrationsverket att fatta beslut om utvisningen ändå ska verkställas. I en ny lagstiftning från 2014, har kraven för att barn ska få uppehållstillstånd sänkts, jämfört med kraven för att vuxna ska få det. Detta kan med tiden möjligtvis leda till en ändring av Migrationsverkets praxis.⁵ Det uttalade syftet med lagändringarna var att lyfta fram barnperspektivet och principen om barnets bästa.⁶

5 Bestämmelsen om uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter i 5 kap. 6 § Utlänningslagen (UtlL) har ändrats vad gäller barn så att uppehållstillstånd får beviljas om omständigheterna är särskilt ömmande. Även 12 kap. 18 § UtlL angående verkställighetshinder har ändrats.

6 Ds 2014:5

Vistelsebegreppet

De sa att de skulle göra en utredning, sen upptäckte de att jag inte hade något uppehållstillstånd. Då sa de att "vi kan inte stödja dig för du har inget uppehållstillstånd".

Nadja, mamma till två barn 5 och 11 år, papperslös sedan ett år

Enligt 2 kap 1§ SoL har kommunen det yttersta ansvaret för att alla som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Detta ansvar gäller oavsett varför personen i fråga vistas i kommunen. Bedömningen av en persons behov, och därmed av vilket bistånd som personen ska få, kan dock påverkas av skälen för och längden på vistelsen. Papperslösas rätt till bistånd kan inte anses omfattas av det juridiska begreppet *bosatt* då man som papperslös saknar tillstånd att vistas i Sverige. Istället omfattas dessa personer av *vistelsebegreppet* i socialtjänstlagen. Papperslösa anses juridiskt likställda med besökare i kommunen.

Kommunens ansvar kvarstår så länge personen vistas i kommunen och inte får sitt behov tillgodosett på annat sätt.

Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän. Bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan kommuner i fråga om stöd och hjälp enligt denna lag finns i 2 a kap.

2 kap § 1 SoL

Akuta situationer

När mina föräldrar bråkar, kan det bli ganska jobbigt. Då skulle det vara skönt med någon som kunde hjälpa till.

Oscar, 17 år, papperslös sedan fyra år

Vistelsekommunens ansvar för en enskild person är i normalfallet begränsat till akuta situationer (2 a kap. 2§ SoL). Detta gäller i alla fall där det står klart att det finns en annan kommun (bosättningskommun) som ansvarar för stöd och hjälp till den enskilde. Om det inte går att identifiera en kommun där den sökande är bosatt ska vistelsekommunen alltid ansvara för att den enskilda personen får allt stöd och all hjälp som han eller hon behöver, inte bara akuta insatser.⁷

När det gäller vilket stöd papperslösa är berättigade till råder det delade meningar. En praxis som utvecklats på området är att vistelsekommunen endast ansvarar för akuta insatser.⁸ Det finns inget som reglerar vad som är nödvändigt bistånd för att avhjälpa en akut situation. Även i detta avseende har en praxis utvecklats. Till akuta situationer räknas ofta att man inte har någon mat för dagen, inte har någonstans att bo, är i akut behov av att få träffa en psykolog eller har behov av pengar till kläder. Det kan också handla om hjälp till en hemresa och pengar till mat och husrum fram till avresan.

Det är viktigt att poängtera att det inte finns någon skyldighet att begränsa sitt ansvar till endast akuta situationer. En bedömning ska göras i varje enskilt fall. Senare i detta kapitel kommer vi att resonera kring principen om barnets bästa och möjligheterna att göra en annan tolkning kring berättigat stöd när det gäller barn.

⁷ Prop. 2010/11:49, s. 36.

⁸ Se bl.a. RÅ 1995 ref 70.

Uppsökande verksamhet

Det är svårt att söka hjälp när man är papperslös. Jag är rädd för att någon ska komma dit och fråga om mig. Även de som har fått hjälp har varit rädda. Man är van att vara utanför nästan allt.

Imran, 18 år, papperslös sedan två år

Det bästa är om socialtjänsten kan hitta någon som familjen litar på, och hjälpa genom dem.

Sarah, mamma till två barn 8 och 10 år, papperslös sedan fyra år

Till socialnämndens, och därmed socialtjänstens, uppgifter hör, enligt 3 kap. 1§ SoL, att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen och att informera om socialtjänsten i kommunen. Socialnämndens uppdrag att ha kunskap om levnadsförhållandena i kommunen inkluderar även papperslösa, som ofta lever ett utsatt liv utanför samhället. Papperslösa har rätt att få information om socialtjänstens uppdrag och kunskap om vilket stöd socialtjänsten kan bidra med. För att nå ut med denna information till papperslösa familjer krävs att socialtjänsten bedriver uppsökande verksamhet. Socialnämnden ska i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp. När det är lämpligt ska nämnden samverka med andra samhällsorgan och med organisationer och föreningar. En samverkan med andra samhällsaktörer, såväl myndigheter, organisationer och enskild är en del av socialtjänstens uppdrag och är extra viktig när det gäller just barn utan papper eftersom det är svårt att få kunskap om denna grupp och att nå familjerna med relevant information. För att fullgöra sitt uppdrag behöver socialtjänsten ta initiativ till kontakter med olika samhällsaktörer. Till exempel bör socialtjänsten i sina kontakter med skolan diskutera situationen för barn utan papper. Socialtjänsten bör också ha en löpande dialog med organisationer som i sin verksamhet träffar papperslösa personer.

Det är oklart hur socialtjänsten runt om i landet hanterar skyldigheten att bedriva uppsökande verksamhet när det gäller papperslösa barnfamiljer och enskilda. Mycket tyder på att det ser olika ut i kommunerna och att papperslösa inte behandlas på samma sätt överallt.

För att kunna informera papperslösa om deras rättigheter är det en förutsättning att socialtjänsten i varje kommun har god kunskap om, och förståelse för, vilka rättigheter papperslösa faktiskt har. Som vi ska se senare i denna vägledning tolkar kommunerna lagen olika och tolkningen kan även skilja sig mellan olika socialsekreterare inom en kommun. Detta kan leda till rättsosäkerhet och att det i vissa fall är slumpen som avgör om ett barn utan papper får det stöd och den hjälp det har rätt till.

Till socialnämndens uppgifter hör att:

- göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen,
- medverka i samhällsplaneringen och i samarbete med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda främja goda miljöer i kommunen,
- informera om socialtjänsten i kommunen,
- genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden,
- svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomiskt hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

3 kap. 1 § SoL

Socialnämndens underrättelseskyldighet

På grund av att vi inte har dokument blir jag alltid rädd i kontakt med myndigheter. När jag ska korsa en gata och ser en polis som kör bil blir jag rädd. Alltid rädsla. Vi är konstant under stress.

Ali, pappa till två barn 8 och 4 år, papperslös sedan ca. ett år

Socialnämnden har *inte längre* en lagstadgad skyldighet att underrätta polisen om man kommer i kontakt med en papperslös person som inte har rapporterat sin närvaro i landet hos Migrationsverket. Underrättelseskyldigheten i dåvarande 7 kap. 1§ utlänningsförordningen (UtfF) upphörde att gälla den 1 juli 2013. I och med att papperslösa barn gavs rätt till hälso- och sjukvård och skolgång på samma villkor som andra barn i Sverige avskaffades också rapporteringskravet för socialnämnden och skolan.

Socialnämnden är fortfarande skyldig att lämna ut uppgifter om en polismyndighet, Säkerhetspolisen, Migrationsverket, en migrationsdomstol, Migrationsöverdomstolen eller regeringen skulle begära det och om uppgifterna behövs för att avgöra ett ärende om uppehållstillstånd eller ett ärende om tredjelandsmedborgares ställning som varaktigt bosatt i Sverige eller för att verkställa ett beslut om avvisning eller utvisning (17 kap. 1§ utlänningslagen).

Principen om barnets bästa

Det finns många gömda barn som vill hålla på med sport men man behöver personnummer. Alla frågar ”personnummer, personnummer, personnummer”, man slutar försöka.

Sarah, mamma till två barn 8 och 10 år, papperslös sedan fyra år

Vi klarar oss ekonomiskt, det är knappt, men det går. Min man arbetar mycket. Det räcker till mat och hyra. Det är inte ekonomisk hjälp vi behöver, inte saker, men stöd ibland. Stöd till mig som mamma. Som förälder är det svårt, mitt barn har speciella behov då han är handikappad.

Alexandra, mamma till son 8 år, papperslös sedan 2 år

Enligt Barnkonventionens art. 3 ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Artikelns uttrycker en av konventionens grundprinciper och gäller samtliga samhällsområden. Principen om barnets bästa införlivades i socialtjänstlagen 1998 och återfinns i 1 kap. 2§.

När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.

I kap. 2§ SoL

I den proposition som låg till grund för införandet av bestämmelsen om barnets bästa uttalas att man med ”åtgärder” avser insatser på individnivå, dvs. utrednings-, stöd- och behandlingsinsatser.⁹ Vidare kan man läsa: ”Regeringen anser att varje beslut som rör ett barn måste grunda sig på en bedömning av vad som är bäst för just det barnet. Olika förslag till lösningar behöver analyseras och vägas mot varandra i en beslutssituation. Barnets bästa är inte alltid avgörande för vilket beslut som fattas men ska alltid beaktas, utredas och redovisas.” Även underlåtenhet att agera kan också vara en åtgärd.

En prövning av vad som är barnets bästa inkluderar en analys av följande kriterier: barnets rättigheter, vad forskningen anser är barnets bästa i den specifika situationen, rådande praxis genom lagstiftning och riktlinjer samt beprövad erfarenhet från den egna kommunen eller verksamheten.¹⁰ Dessutom ska hänsyn tas till barnets åsikter (art. 12).

För socialtjänsten kan en analys enligt de nämnda kriterierna se ut så här:

Barnets rättigheter:

Socialtjänsten har ansvar för att förverkliga alla barns rättigheter inom sitt ansvarsområde. Detta inkluderar att för barn utan papper förverkliga barnets rätt till bland annat, social trygghet (art. 27), en skälig levnadsstandard (art. 28), samt barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling (art. 6) utifrån principen om barnets bästa (art. 3).

Rådande praxis:

Vad säger forskning, nationella riktlinjer och andra styrdokument om vad som är förenligt med barnets bästa utifrån det beslut socialtjänsten ska fatta som rör det papperslösa barnet?

Beprövad erfarenhet:

Vilken beprövad egen erfarenhet har socialtjänsten om vad som är bäst för ett barn utan papper i den rådande situationen?

Barnets åsikter:

Socialtjänsten ska inhämta barnets åsikter och göra dem delaktiga i alla beslut som berör dem. Hänsyn ska ta till barnets åsikter utifrån barnets ålder och mognad.

⁹ Prop. 1996/97:124s. 99-100.

¹⁰ Se t.ex. Barnombudsmannen 2001.

Barnets bästa är en viktig princip för tolkning av bistånd utifrån socialtjänstlagen och socialtjänsten ska utgå från principen om barnets bästa i sin bedömning av vilket skydd eller stöd barnet behöver. När det finns utrymme för olika tolkningar eller bedömningar ska principen användas för att välja den för barnet mest fördelaktiga lösningen.

Rädda Barnen anser att en rimlig tolkning av socialtjänstlagen utifrån principen om barnets bästa skulle kunna vara att barn utan papper i alla avseenden behandlas som om de vore bosatta i kommunen och har samma rättigheter som andra barn, utan diskriminering. En bedömning av skälig levnadsstandard skulle på samma vis kunna tolkas så, barn utan papper har rätt till försörjningsstöd enligt full norm och rätt till bistånd för sin livsföring på samma villkor som andra barn i kommunen. Detta utifrån socialtjänstlagen och principen om barnets bästa. Om ärendet berör en papperslös barnfamilj kan således barnen i familjen ges full norm, men hela familjen bör beviljas bistånd avseende en bostad som ger barnen en skälig levnadsnivå.

Man kan här dra en parallell till förändringarna i lagstiftningen gällande rätten till utbildning och vård för barn utan papper.. Här gjordes bedömningen att barn inte ska hållas ansvariga för vuxnas beslut och att det utifrån en bedömning av barnets bästa var rimligt att ge barn utan papper samma rättigheter som andra barn i landet.

BARNKONVENTIONEN

Artikel 3

1. Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet.
2. [Sverige] åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.

Att bistå barn utan papper i praktiken

Barnkonventionens utgångspunkt är att alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter, oavsett bakgrund. De får inte diskrimineras på någon grund (art. 2). När beslut tas som påverkar barnet ska principen om barnets bästa komma i främsta rummet. Barnet har rätt till skydd och omvårdnad som är bra för deras välfärd (art. 3). Barn som kommer till Sverige har rätt till lämpligt skydd och humanitärt bistånd, oavsett om det kommer ensamt eller tillsammans med sina föräldrar (art. 22).

I DE INTERVJUER som Rädda Barnen har genomfört med ungdomar utan papper och papperslösa föräldrar framkommer att behovet av stöd och hjälp från andra är stort för att deras grundläggande behov av mat, boende, blöjor och kläder ska kunna tillgodoses. De ekonomiska marginalerna är för många mycket snäva; en mamma beskriver det som att tvingas ”välja mellan välling och blöjor”. Men att våga ta kontakt och be om hjälp beskrivs av många som mycket svårt, av rädsla för att bli utvisad. Även de som vågat ta kontakt med socialtjänsten berättar att de är mycket rädda och osäkra på sina rättigheter.

Många papperslösa vänder sig hellre till organisationer i det civila samhället än till socialtjänsten för att få stöd och hjälp. Även socialarbetare hänvisar ibland papperslösa till civila samhällets organisationer istället för att öppna ett ärende (se nedan). Inom det civila samhället finns dock begränsade möjligheter att ge stöd och hjälp till papperslösa.

Socialtjänsternas stöd till papperslösa

Så länge min pappa jobbar är det ok, men om han blir sjuk då blir det annat läge. Vem ska försörja mig och mina syskon då?

Oscar, 17 år, papperslös sedan fyra år

Malmö högskola genomförde 2009 två studier om socialtjänsten och de papperslösa utifrån rätten till social trygghet, skälig levnadsstandard och välfärd i Sverige. Syftet med studierna var bland annat att belysa vilka formella rättigheter papperslösa har att få stöd från socialtjänsten och om papperslösa de facto får dessa rättigheter tillgodosedda. Den nationella enkätstudien riktade sig till enhetschefer inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg och kompletterades med en lokal studie av socialarbetare i Malmö vilka mer påtagligt kom i direkt kontakt med frågor om papperslösas sociala rättigheter. Resultatet följdes upp i en ny lokal studie i Malmö 2013-2014.

Även om mindre än hälften av Sveriges kommuner besvarade enkäten visar resultatet tydligt att bistånd och kontakt med papperslösa ser väldigt olika ut beroende på kommun. Även inom en kommun kan det finnas olika tolkningar kring vad som kan anses rimligt att bistå papperslösa med. Nedan redovisas några av resultaten från dessa studier.

Anledningar till kontakt med socialtjänsten

Alltså mina syskon, de är ju ofta bara hemma och så. De har ju inte så många kompisar och leker ofta inne. Vet inte, men kanske socialtjänsten kan göra något för dem?

Oscar, 17 år, papperslös sedan fyra år

Enligt studierna från Malmö högskola har socialtjänsten kontakt med papperslösa i många olika typer av ärenden. Några av de vanligaste anledningarna är ansökningar om ekonomiskt bistånd samt insatser för barn och unga. Därutöver kommer socialtjänsten i kontakt med papperslösa vid situationer av våld i nära relationer, ofta i samband med att det finns ett behov av en plats på skyddat boende. Mindre frekvent är kontakt för familjerättsliga frågor eller missbruksfrågor.

Hinder i kontakten med socialtjänsten

Jag tror att kontakt med socialtjänsten är svårt för gömda familjer för man tänker "jag är gömd, de kan hämta mina barn". Som gömd har man inga rättigheter, man kan inte överklaga någonstans.

Sarah, mamma till två barn 8 och 10 år, papperslös sedan fyra år

Kontakten med socialtjänsten kan ibland hindras av den papperslöses egna rädslor. De fruktar att bli arresterade, utvisade eller att få sina barn omhändertagna. Många är inte medvetna om den lagändring som gör att socialtjänsten inte längre är skyldig att underrätta polisen om de haft kontakt med papperslösa. Dessutom saknar papperslösa ofta kunskap om hur samhället fungerar och vilket stöd de kan ha rätt till. Det är ofta ideella organisationer och trossamfund som hjälper den papperslöse att hitta rätt och våga ta kontakt.

”Det är viktigt att förmedla att socialtjänsten har ett ansvar att inleda en utredning och aldrig kan avvisa papperslösa i dörren eller nöja sig med att hänvisa till kyrkan eller andra. Socialtjänsten måste ju ta emot ansökan. Det viktigaste är nog att man förstår att papperslösa är en grupp som socialtjänsten har ansvar för, det är steg ett. När man sedan gör bedömningar så tycker vi att barn ska behandlas lika, det är viktigt ur barnets bästa.”

Maria Engleson, stadsjurist, Malmö stad

Ett annat hinder är, enligt studierna, socialtjänstens egen bristande kunskap om hur socialtjänstlagen ska tolkas när det gäller bistånd till papperslösa. I intervjuerna framkom det att en del socialsekreterare inte uppfattar att man har en skyldighet att inleda en individuell prövning, utan hänvisar till kyrkor eller hjälporganisationer istället. En del biståndshandläggare tar inte upp en muntlig ansökan om bistånd som en faktisk ansökan och bistår inte heller med råd och nödvändiga blanketter. Studierna från Malmö högskola konstaterar att i några fall har socialsekreterarna ”istället för att inleda ett ärende hänvisat den papperslösa till andra myndigheter, men även till frivilligorganisationer och trossamfund, vilket beroende på situationen kan uppfattas som rättsligt mycket tveksamt.” (Staaf, 2009).

”Ibland har inte ens Röda Korset lyckats komma förbi receptionisterna om de sagt att det handlar om stöd till en papperslös. En del socialsekreterare uppfattar inte ens att det handlar om en ansökan, trots att t.ex. Asylgruppen varit med flera gånger. De har inte ens öppnat ett ärende enligt lag. Kanske behövs en hearing-dag om papperslösa och vistelsebegreppet, med Socialstyrelsen och alla IFO-chefer? Det finns också ett behov av att få upp kunskapsnivån bland socialarbetare om att socialtjänstlagen gäller.”

Carin Björngren Cuadra, docent i socialt arbete, Institutionen för socialt arbete, Malmö högskola

Brist på riktlinjer

Generellt saknas det riktlinjer för hur frågor kring papperslöshet ska hanteras av socialtjänsten, såväl på nationell som kommunal nivå. I studierna framkom att bristen på kommunala riktlinjer är en av de faktorer som skapar störst osäkerhet för ansvariga socialhandläggare i deras arbete med papperslösa. När det inte finns några tydliga riktlinjer blir det väsentligt svårare att fatta enhetliga beslut om papperslösas rätt till sociala insatser. Avsaknad av sådana riktlinjer ökar också risken för godtyckliga beslut med allvarliga brister i rättssäkerheten som följd.

Malmö har som första kommun i landet antagit kommunala riktlinjer kring papperslösas rätt till stöd genom socialtjänsten (se nästa avsnitt). Några andra kommuner har tagit vissa beslut rörande papperslösas rätt till socialt stöd. Till exempel har Göteborgs stad beslutat att även papperslösa kvinnor kan söka skydd på stadens olika kvinnojourer. Man nämner även papperslösa i sin budgetbeskrivning för 2014.

Staden ska sträva mot att fullt ut omsätta FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna och barn- och kvinnokonventionerna i praktisk handling för alla som vistas i kommunen. Detta trots att svensk lagstiftning inte alltid är i samklang med internationella åtaganden vad gäller situationen för papperslösa individer.

Göteborgs stad budgetbeskrivning för 2014

Migrationsperspektiv inom socialtjänsten

Även om socialtjänstens underrättelseskyldighet till polisen är avskaffad visar studierna vid Malmö högskola att det fortfarande är vanligt med ett migrationstänkande snarare än att se till vistelsebegreppet i socialtjänstlagen i bemötandet av papperslösa. I praktiken kan detta betyda att socialtjänsten inte registrerar ansökningar (öppnar ett ärende) från barn eller familjer utan papper och därmed inte heller inleder en lagstadgad utredning om den enskildes rätt till bistånd.

”Det kan säkert vara svårt för en del att särskilja migrationsprocessen från biståndsprocessen. För mig som jurist är det väldigt enkelt: det är en effekt av hur lagstiftningen ser ut. Den berättar vad socialtjänsten har för skyldighet att bistå personer som vistas i kommunen. Om man inte gillar den effekten är det en lagändring som krävs. Lagstiftaren har nog inte tänkt på gruppen papperslösa, men det är inte svårt, ur ett rent juridiskt perspektiv, att tillämpa socialtjänstlagen på den gruppen och att använda sig av principen om barnets bästa i det sammanhanget.”

Maria Engleson, stadsjurist, Malmö stad

När barn förvägrats rätten att få sin situation prövad av socialtjänsten och är utlämnade till välviljan hos andra personer i samhället riskerar deras situation att förvärras. I stället för att få berättigade insatser i en utsatt situation kan uteblivet stöd bidra till att ytterligare försämra barnets välfärd, då de blir mer sårbara för att bli utnyttjade av andra eller för självdestruktiva beteenden som ett sätt att hantera sin svåra livssituation.

”Det djupaste hindret är hopblandningen av rätten till service av olika slag och en inre migrationskontroll. Det sipprar ner till socialarbetarna som får en sorts osäkerhet. De kan vara rädda för att göra fel. Därför är det superviktigt att ha den typen av stödjande riktlinjer som Malmö stad har. Det är inget häpnadsväckande, det är bara en väldigt konkret tolkning av socialtjänstlagen. Det förvånar mig att det inte är mer utbrett.”

Carin Björngren Cuadra, docent i socialt arbete, Institutionen för socialt arbete, Malmö högskola

Synen på rimliga insatser

Alla andra barn som har normallivet de går ut på sommaren, går till kiosken och köper coca-cola eller något, men vi har bara vatten. Vi har inga pengar till annat. För barnen är det mycket svårt när vi säger att det inte går att köpa något att dricka.

Saeed, pappa till två barn 11 och 13 år, papperslös sedan tre år

Den uppföljande studien 2013-2014 från Malmö högskola visar att socialsekreterare bedömer att akut bistånd är den rimligaste formen av insats från socialtjänstens sida. När det gäller vuxna bedömer man att det allra mest akuta hamnar överst, som skyddat boende i händelse av våld samt rådgivning i en sådan situation. Därefter kom rådgivning i andra situationer, vilket ansågs något rimligare än övriga insatser.

När det gäller barn har man en mer generös syn på rimliga insatser. I Malmö stad ges t.ex. full norm av ekonomiskt bistånd. Resonemanget kring insatser för barn handlade ofta om att arbeta utifrån rådande praxis gällande barn i Sverige. Exempelvis förordade man att frivilliga placeringar var rimligare att börja med än tvångsplaceringar.

”Det är väldigt slående att i samma stad kan det finnas några socialarbetare som tycker att det inte är rimligt att ge papperslösa något bistånd överhuvudtaget samtidigt som några andra tycker att det är rimligt att ge full norm och att vi ska jobba som vanligt: 'socialen måste ta sitt sociala ansvar'. Sedan finns det andra som intar en inställning mitt emellan och säger att 'det här är en svår fråga', som går och väger.”

Carin Björngren Cuadra, docent i socialt arbete, Institutionen för socialt arbete, Malmö högskola

Det civila samhällets stöd till papperslösa

Jag är glad att jag får hjälp av Rädda Barnen och får hjälp om jag mår dåligt och jag är glad att jag har någonstans att bo. Men andra har problem med de här grejerna. Jag känner några som inte har någonstans att bo. Jag tycker synd om de andra som bor en vecka där, en vecka där och de kan inte planera något för de bor inte på samma plats.

Imran, 18 år, levtt som papperslös i två år

Papperslösa saknar i stor utsträckning information om hur det svenska samhället fungerar och vilken hjälp de har rätt till. Det blir därför ofta aktörer från det civila samhället som bistår papperslösa med information och råd samt med praktiskt stöd för att hitta rätt i kontakten med myndigheter. Det finns dock endast ett fåtal organisationer, föreningar och trossamfund som arbetar direkt med stöd till papperslösa i Sverige.

Några av dessa aktörer har skapat mötesarenor dit papperslösa kan komma för att få t.ex. samtalsstöd eller mat. Det finns även civila aktörer som har begränsade möjligheter att ge pengar till rättshjälp, mediciner, mat och hyra. Det handlar ofta om enstaka akuta bidrag: kortsiktig ekonomisk hjälp för att avhjälpa en akut nödsituation när man inte har möjlighet att invänta beslut om insatser från myndigheter.

En del frivilligorganisationer bedriver aktiv opinionsbildning för papperslösas rättigheter, snarare än att ge direkta stödinsatser till enskilda papperslösa. Det kan handla om att skapa nationell opinion för förändringar i lagstiftningen men även om att ställa krav på förändrad praxis utifrån rådande lagstiftning. Bland annat lyfter man fram statens ansvar för att ge det stöd som papperslösa har rätt till så att de inte blir utelämnade till den ideella välviljan. Det civila samhället ser inte de direkta insatser som man själv erbjuder som en lösning för att förbättra situationen för papperslösa, utan endast som en tillfällig lösning fram till dess att staten tar sitt ansvar. Kunskapen om statens ansvar respektive det civila samhällets roll behöver bli större för att undvika att socialtjänsten hänvisar papperslösa till stöd från det civila samhället istället för att bedöma individens rätt till insatser från socialtjänsten.

Erfarenheter från Rädda Barnens behandlingsverksamhet

Att leva som gömd är att vara utanför allt det vanliga, att vara osynlig.

Oscar, 17 år, papperslös sedan fyra år

Rädda Barnens *Centrum för barn och unga i utsatta livssituationer* är en behandlingsverksamhet med mottagningar i Umeå, Stockholm, Göteborg och Malmö. Vid mottagningarna bedrivs stöd- och behandlingsverksamhet för barn och deras familjer. Vi möter ofta barn och unga utan papper med stora behov av att få grundläggande behov tillgodosedda. Då få av barnen och deras föräldrar initialt önskar stödsamtal, utan i första hand behöver hjälp med att lindra nöd, blir vår insats att försöka koordinera hur insatser kring mat, boende, skola och fritidsaktiviteter ska nå barnen.

Vi är vana vid att det offentliga systemet möter barns behov. Men det gäller andra grupper av barn än de utan papper. För barn utan papper upplever vi att det är ett helt annat läge. Kontakt med handläggare inom socialtjänsten gällande enskilda barn visar ofta att det finns en brist på kunskap om barnens rättigheter och att man inte utvecklat nödvändiga riktlinjer och rutiner. Exempelvis har det i flera ärenden visat sig vara svårt för socialtjänsten att hjälpa barn som formellt inte är skrivna i kommunen men sedan länge bott där. Istället för att ta det ansvar som myndigheten har, hänvisar socialtjänsten till frivilligorganisationer.

Rädda Barnens erfarenhet från framför allt stockholmsområdet är att frivilligorganisationerna sällan kan tillgodose barnens behov. Ekonomisk hjälp ges till exempel oftast i form av begränsade engångsbelopp som bara tillfälligt hjälper. Vår erfarenhet är också att många av de frivilligorganisationer som ger stöd och hjälp till papperslösa är så belastade att de måste säga nej till att ta sig an nya barn. Efterfrågan har ökat de senaste åren och resurserna räcker inte till. De barn och unga vi möter är inte sällan beroende av enskilda människors goda vilja för att undvika att sova på gatan och alla risker som följer med detta. Barnen vi möter drömmer om en stabil och trygg vardag utan rädsla och oro. En dröm som ofta förblir just en dröm.

Exempel från Malmö stad

Jag är nöjd, jag har blivit bra bemött. Utan hjälpen från socialtjänsten som vi fått under den här tiden hade vi inte klarat oss.

Shahnaz, mamma till två barn 8 och 4 år, papperslös sedan ca ett år

KOMMUNFULLMÄKTIGE I MALMÖ stad antog riktlinjer för försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd som inkluderade papperslösa i november 2013. Stadsjuristen i Malmö stad berättar att man i flera år från tjänstemannahåll utgått från en tolkning av barnets bästa som rätt att bli likabehandlad med andra barn boende i Malmö. Sedan november 2013 har politikererna bekräftat detta i riktlinjer för handläggning av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd.

MALMÖ STAD

Papperslösa och socialtjänstlagen

Papperslösa saknar legal bosättning i Sverige. Socialtjänstlagens ansvar är därför begränsat till stöd och hjälp i akuta situationer (nöd) när personer vistas i kommunen (2 a kap 2§ SoL). Vilket stöd och hjälp som är att anse som akut ska på samma sätt som för andra personer som omfattas av bestämmelsen bedömas efter en individuell prövning. Det finns inga särskilda bestämmelser som gäller specifikt för papperslösa utan de ska behandlas på samma sätt som andra personer som vistas i kommunen och söker stöd från socialtjänsten. Kommunens ansvar kvarstår så länge personen vistas i kommunen och inte får sitt behov tillgodosett på annat sätt.

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd vid akuta situationer ska kostnader för läkemedel som bedömts ej kunna anstå och som föreskrivits med stöd av lagen om hälso- och sjukvård till utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd, och regleras genom förordning, bedömas avse akuta behov. Kostnaden är genom förordning begränsad till 50 kronor per läkemedel.

Principen om barnets bästa

Principen om barnets bästa kommer till uttryck i Barnkonventionen och i socialtjänstlagen. Principen kan inte användas för att frångå gällande lag men när det finns utrymme för olika tolkningar eller bedömningar kan principen användas för att välja den för barnet mest fördelaktiga lösningen. Vid bedömningen av barns behov av stöd och hjälp, kan principen användas på så sätt att barnen i alla avseenden behandlas som om de vore bosatta i Malmö stad. Detta betyder försörjningsstöd enligt full norm och rätt till bistånd för sin livsföring i övrigt på samma villkor som barn bosatta i kommunen. För att barn som vistas i vår kommun ska ges skäliga levnadsvillkor rekommenderas att principen används på detta sätt. Om det är en barnfamilj som söker sig till socialtjänsten innebär det att barnen i familjen ges full norm men inte de vuxna samt att hela familjen bör beviljas bistånd avseende en bostad som ger barnen en skälig levnadsnivå.

Riktlinjer för handläggning av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt. 2013-11-28

Det finns inga officiella siffror på hur många papperslösa som bor i Malmö, men en uppskattning som gjordes inom socialtjänsten i Malmö stad våren 2014 visade att antalet kan ligga runt 1500 personer. Eftersom socialtjänsten inte registrerar om en hjälpsökande familj är papperslös är det svårt att få fram statistik på antalet ärenden som rör papperslösa i Malmö stad. En uppskattning utifrån stadsjuristens undersökning bland socialsekreterare under våren 2014 visade att mellan 50-70 papperslösa hushåll fick någon form av bistånd. Man upplever inte någon ökning av ansökningar från papperslösa sedan riktlinjerna antogs, vilket främst antas bero på att man redan tidigare arbetade på detta sätt i kommunen.

Malmö stads tolkning utifrån principen om barnets bästa möjliggör för socialtjänsten att uppfylla barnets rätt till social trygghet och skälig levnadsstandard, vilket i sin tur är viktigt för att barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling ska kunna förverkligas. En sådan barnrättsbaserad tolkning möjliggör för papperslösa barn att få en något drägligare uppväxt i utkanten av det svenska samhället och bygger på samma grundtanke som ledde till både skolgång och hälso- och sjukvård för papperslösa barn, nämligen att barnen inte ska straffas för omständigheter som bidragit till att de och deras familj har blivit papperslösa.

De som kommer i kontakt med socialtjänsten får ofta hjälp från en utomstående person eller hjälporganisation att hitta rätt och våga ansöka om stöd. Skolan har också varit en ingång för kontakt med socialtjänsten och det finns enskilda som söker hjälp på egen hand.

Rent praktiskt finns det en del utmaningar med att bevilja bistånd till papperslösa. Papperslösa kan ha svårt att styrka de uppgifter som krävs för att beviljas bistånd. Om en papperslös familj t.ex. inte vågar berätta var de bor eller inte har ett hyreskontrakt är det upp till den enskilde socialsekreteraren att bedöma vilka underlag som kan godkännas för att det sannolikt finns en kostnad. Ofta har de varken legitimationshandlingar eller bankkonto och då får man lösa frågan om hur pengarna ska utbetalas. Om ett enskilt ärende kan vara svårt att bedöma bistår stadsjuristen på samma sätt som vid andra ärenden inom socialtjänsten som är svåra att bedöma. Biståndshandläggarna blir lösningsorienterade snarare än problemfokuserade för att få insatserna att fungera.

Malmö stad har sedan en lång tid utgått från att socialtjänstens uppdrag inkluderar papperslösa. Som redan nämnts var socialtjänsten tidigare skyldig att underrätta polisen vid det första tillfället då man hade en kontakt med en papperslös person. När många andra kommuner meddelade den papperslöse att de kunde ta emot dennes ansökan men att de samtidigt måste anmäla det till polisen, valde Malmö en annan tolkning. Eftersom det fanns en formulering om att underrättelseskyldigheten inte gällde personer som redan haft kontakt med Migrationsverket menade man att om den papperslöse någon gång överhuvudtaget haft kontakt med Migrationsverket så fanns inte plikten längre kvar. Det gjorde att de papperslösa vågade ta kontakt med socialtjänsten även innan underrättelseskyldigheten till polisen togs bort.

”Det har länge funnits ganska stor samsyn både från oss jurister och i socialtjänsterna att det handlar om frågan: vad är akut för ett barn? Barnet har utifrån barnets bästa lite större behov än vad en vuxen har.

Ett barn i akut behov ska få likabehandling, vilket betyder att de insatser som ett barn bosatt i Malmö har rätt att få, exakt samma insatser och stöd, har papperslösa barn rätt att få. Och likabehandlingen är behovsstyrd. Det betyder att vad som helst kan komma ifråga.

Det är vanligast att man bara får den vanliga fulla normen, men om jag skulle få en fråga om även det papperslösa barnet har rätt till något annat bistånd, tex bistånd till fritidsaktivitet så är svaret ja, utifrån samma krav som vi ställer på andra familjer.”

Maria Engleson, stadsjurist, Malmö stad

Rädda Barnens rekommendationer

Regering och riksdag

- Regeringen ska säkerställa att barn utan papper får rätt till, och tillgång till socialt stöd och ekonomiskt bistånd precis som andra barn bosatta i Sverige.
- Socialtjänstlagen bör ses över för att tydliggöra vistelsekommunernas ansvar för barn utan papper.

Socialstyrelsen

- Socialstyrelsen bör ta fram nationella riktlinjer kring barns utan papper rätt till socialt stöd och hur socialtjänsten ska bemöta dessa barn, inklusive hur kommunerna ska hantera orosanmälningar gällande barn utan papper.

Kommunfullmäktige och socialnämnden

- Varje kommun bör utforma och anta riktlinjer som tydliggör kommunens ansvar för barn utan papper, inklusive hur socialtjänsten ska hantera orosanmälningar gällande barn utan papper.
- Socialnämndens uppdrag att ha kunskap om levnadsförhållandena i kommunen inkluderar barn utan papper. Socialnämnden bör försäkra sig om att man har denna kunskap.
- Socialnämnden ska se till att barn utan papper, eller deras föräldrar, får information om socialtjänstens uppdrag och kunskap om vilket stöd socialtjänsten kan bidra med.

Socialtjänsten

- Socialtjänsten ska ha god kunskap om vad barns utan papper rätt till hjälp och stöd innebär utifrån socialtjänstens uppdrag.
- Socialtjänsten bör utarbeta rutiner för att underlätta för barn utan papper och deras familjer att kontakta myndigheten.
- Socialtjänsten måste göra en bedömning i varje enskild ansökan som gäller barn utan papper, på samma sätt som för alla barn, utifrån principen om icke-diskriminering och barns lika värde.
- Socialtjänsten ska utgå från principen om barnets bästa i sin bedömning av vilket skydd eller stöd barnet behöver. När det finns utrymme för olika tolkningar eller bedömningar ska principen användas för att välja den för barnet mest fördelaktiga lösningen.
- Socialtjänsten bör aktivt samverka med andra samhällsaktörer som kommer i kontakt med barn utan papper.

Källor

Barnombudsmannen, Barnets bästa – från vision till verklighet (2001).

Björngren Cuadra, Carin & Staaf, Annika, Public Social Services' encounters with irregular migrants in Sweden: amid values of social work and control of migration. *European Journal of Social Work*, 2014, Vol. 17, No. 1, 88-103, <http://dx.doi.org/10.1080/13691457.2012.739556>, Routledge

Björngren Cuadra, Carin, Docent i socialt arbete vid Institutionen för socialt arbete, Malmö högskola. Intervju genomförd av Susann Swärd 2014-08-27.

Engleson, Maria, Stadsjurist, Malmö stad. Intervju genomförd av Susann Swärd 2014-08-26.

Göteborg Stad, Göteborgs stad budgetbeskrivning för 2014.

Malmö Stad, Riktlinjer för handläggning av försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd för livsföring i övrigt. Antagna av Kommunfullmäktige 2013-11-28.

Michanek, Josefin, Blogginlägg: Att leva som gömd är att vara utanför allt det vanliga, att vara osynlig, 2014-06-12, <http://barnrattskampe.se/index.php/category/papperslosa/>.

Regeringskansliet, Konventionen om barnets rättigheter, UD Info (2006).

Rädda Barnen, Barn utan papper – Jag vill bara landa, Rapport från Rädda Barnens projekt Utanpapper.nu, en hjälplinje för barn utan papper (2008).

Socialstyrelsen. Social rapport 2010.

Socialstyrelsen, Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten (2013).

Socialstyrelsen, Socialnämndens underrättelseskyldighet i migrationsärenden har upphävts, information om socialnämndens skyldigheter i fall som rör papperslösa, <http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2013juli/socialnamndensunderrattelseskyldighetimigrationsarenden-harupphort>.

Socialstyrelsen, Rätten till socialt bistånd för medborgare inom EU/ESS-området. En vägledning (2014).

Staaf, Annika, Socialtjänsten och de papperslösa, Malmö Högskola (2014).

Staaf, Annika, presentationsmaterial: Socialtjänstens möten med papperslösa (personer som vistas utan tillstånd i landet), Malmö högskola (2014).

Stockholms Stad, Handläggning av ekonomiskt bistånd. Riktlinjer, Socialtjänst- och arbetsmarknadsförvaltningen (2010).

Stockholms Stadsmission, Stockholm Stadsmissions Barn- och Ungdomsrapport 2014, Tema: Barn till papperslösa.

Rädda Barnen

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Tel: 08-698 90 00
Besöksadress: Landsvägen 39, Sundbyberg

www.raddabarnen.se
kundservice@rb.se
Plus/Bankgiro: 90 2003-3